

Marx: tegnap, ma. Holnap?

Elképzelhető, hogy 20 évvel a rendszerváltás után már sokakat emlékeztetni kell arra, milyen jelentősége volt valamikor Marx és Engels munkásságának a tudományban. Miként mérték a világot az ő gondolataikhoz, miként tekintették műveiket a tudás alapjának. Noha az idő előrehaladtával ez a kényszer – Magyarországon legalábbis – sokat enyhült, a politika számára Marx és Engels lényegében a rendszer bukásáig megkerülhetetlen maradt, amint ez Gerald Hubmann következőkben közölt írásából is kiderül. Paradox módon pontosan ez a politikai szerep és jelentőség (amely nem volt teljesen idegen az eredeti marxi intencióktól sem) tette és teszi nehezzé munkásságuk kritikai megítélését a létrehozóik szándéka szerint az ő tanaikra alapozott rendszer véget értével. A politikai célok bukásának tükrében nehéz amellett érvelni, hogy a művek tartalma – részben önmagukban, részben történeti kontextusban – túl egy politikai mozgalomban játszott szerepükön, más szempontból is értékes és értékelésre méltó. Mindazonáltal három írásból álló összeállításunk ez utóbbihoz szeretne hozzájárulni.

Szalai Miklós tanulmánya a marxizmus történelemfelfogását, pontosabban a történelmi materializmus kortárs történészek által képviselt különböző felfogásait mutatja be. Kiindulópontja Marx történelemfelfogása, melyet a termelőerők szakadatlan fejlődése határoz meg, ebbe ágyazódik az osztályharc, ami ennek a fejlődésnek a kifejeződése is. A főként angolszász szakirodalmat áttekintve arra a következtetésre jut, hogy ez a két tényező nem játszik olyan egyetemes magyarázó szerepet a történelemben, mint amit a marxizmus neki tulajdonít. Ebben a formában lényegében csak a kapitalizmus esetében látszik elfogadhatónak, nem pedig az egész történelem magyarázójaként. *Gerald Hubmann* írása az általa is szerkesztett *Marx–Engels Összkiadás* vizontagságos történe-

tébe enged betekintést a húszas évekre visszanyúló kezdetektől napjainkig. Amellett érvel, hogy a politika befolyásától megszabadulva, a modern filológia teljes apparátusát mozgósítva, Marx életműve új képet rajzolhat fel szerzőjéről. A félbemaradt *A tőke* számára az életműben az utókor által részben politikai okokból kijelölt központi hely félrevezető, helyett inkább a német filozófiai tradícióból táplálkozó, polihisztori igénnyel fellépő gondolkodó alakja rajzolódik ki a hagyaték filológiai feldolgozásával. Végül *Konok Péter* egy nemrég megjelent tanulmánykötet ismertetése révén ismét abba az angolszász világba enged betekintést, melyben Marx eszméi ma is inspirálóak, a filozófiatörténettől a politikaelméleten és a közgazdaságtanon át a *gender studies*ig.

A szerkesztő